

V I Lenin

Om strejker

Under senare år har arbetarstrejker blivit ytterst vanliga i Ryssland. Det finns numera inte ett enda industridistrikt, där det inte förekommit flera strejker. Och i de stora städerna pågår ständigt strejker. Det är därför förståeligt att klassmedvetna arbetare och socialister i allt större utsträckning bör intressera sig för frågan om strejkernas betydelse, metoderna att leda dem och uppgifterna för de socialister som deltar i dem.

Vi vill försöka skissera en del av våra åsikter i dessa frågor. I vår första artikel tänker vi behandla strejkernas betydelse för arbetarrörelsen i allmänhet. I den andra ska vi behandla antistrejklagarna i Ryssland och, i den tredje, det sätt på vilket strejker har genomförts och genomförs i Ryssland samt den inställning klassmedvetna arbetare bör ha till dem.

För det första måste vi söka klarlägga orsakerna till strejkernas utbrott och spridning. Var och en som drar sig till minnes egna erfarenheter eller kamraters och tidningars rapporter om strejker, ser omedelbart att strejker bryter ut och sprids varhelst stora fabriker växer fram och ökar i antal. Bland de större fabrikena med hundratals (ibland till och med tusentals) arbetare skulle det knappast vara möjligt att hitta en enda där det inte inträffat strejker. På den tiden det bara fanns ett fåtal stora fabriker i Ryssland var strejkerna få, men allteftersom antalet stora fabriker snabbt börjat öka, både i de äldre industridistriktet och i nya städer och byar, har strejkerna blivit allt vanligare.

Varför leder alltid storskalig produktion till strejker? Därför att kapitalismen oundvikligen leder till arbetarkamp mot arbetsköparna – en kamp som om produktionen sker i stor skala, oundvikligen tar sig uttryck i strejker.

Låt oss förklara detta.

Kapitalism benämner man det samhällssystem under vilket jorden, fabrikena, redskapen osv tillhör ett litet antal godsägare och kapitalister, medan massan av folket är egendomslös eller äger mycket lite och tvingas sälja sin arbetskraft. Jordägarna och fabriksägarna anställer arbetare och får dem att producera varor av ett eller annat slag som säljs på marknaden. Vidare betalar fabriksägarna arbetarna endast så mycket i lön att de kan skrapa ihop en mager bärning åt sig och sina familjer, medan allt som arbetarna producerat utöver denna summa hamnar i fabriksägarens ficka, som dennes profit. Under den kapitalistiska ekonomin är därför den stora massan av folket lönearbetare åt andra, de arbetar inte för sig själva utan för arbetsköpare mot lön. Det är förståeligt att arbetsköparna alltid försöker minska lönerna. Ju mindre de ger arbetarna, desto större blir deras profit. Arbetarna försöker få så höga löner som möjligt för att kunna ge sina familjer tillräcklig och närande mat, kunna bo i bra bostäder och kunna klä sig som andra människor och inte som tiggare. Därför pågår en ständig kamp om lönerna mellan arbetsköparna och arbetarna. Det står arbetsköparen fritt att anställa vilken arbetare som helst som han anser vara lämplig och därför väljer han den som begär minst. Det står arbetaren fritt att ta anställning hos vilken arbetsköpare han vill och därför söker han den som betalar mest. Oavsett om arbetaren arbetar på landet eller i staden, oavsett om han tar anställning hos en godsägare, en rik bonde, en entreprenör eller hos en fabriksägare, så köpslår han alltid med arbetsköparen och kämpar med honom om lönen.

Men är det möjligt för en enskild arbetare att ensam gå till kamp? Antalet arbetande människor ökar, bönder ruineras och flyr från landsbygden till staden eller fabriken. Godsägarna och fabriksägarna installerar maskiner som berövar arbetarna deras arbeten. I städerna finns det ett växande antal arbetslösa och i byarna finns det allt fler tiggare. Dessa som hungrar pressar ner lönerna mer och mer. Det blir omöjligt för arbetaren att ensam kämpa mot arbetsköparen. Om

arbetaren kräver ordentlig lön eller försöker kämpa mot en lönesänkning, säger arbetsköparen åt honom att ge sig och att det utanför grindarna finns gott om hungriga som med glädje skulle arbeta för låga löner.

När folket är utplundrat i sådan omfattning att det alltid finns ett stort antal arbetslösa i städerna och byarna, när fabriksägarna samlar enorma förmögenheter och småföretagarna trängs ut av miljonärerna, då blir den enskilde arbetaren totalt maktlös gentemot kapitalisten. Det blir då möjligt för kapitalisten att fullständigt krossa arbetaren, att hetsa honom till döds med slavarbete och i själva verket inte bara honom, utan även hans hustru och barn. Om vi till exempel ser på de yrken där arbetarna ännu inte lyckats vinna lagligt skydd och där de inte kan bjuda kapitalisterna något motstånd, finner vi onormalt långa arbetsdagar, ibland upp till 17-19 timmar. Vi finner barn i fem, sexårsåldern som överanstränger sig i arbetet. Vi finner en generation av ständigt hungrande arbetare som gradvis tynar bort av svält. Ett exempel är de arbetare som i sina hem arbetar åt kapitalisterna. Vilken arbetare som helst kan dra fram ett stort antal andra exempel. Inte ens under slaveriet eller livegenskapen förekom ett sådant fruktansvärt förtryck av det arbetande folket som under kapitalismen i de fall arbetarna inte kan göra motstånd och inte få lagligt skydd som begränsar arbetsköparnas godtyckliga handlande.

Därför börjar arbetarna en desperat kamp för att avvärja denna totala utarmning. Eftersom de förstår att de som enskilda individer är fullständigt maktlösa och att kapitalets förtryck hotar med att krossa dem, börjar arbetarna att gemensamt göra uppror mot sina arbetsköpare. Arbetarstrejker börjar. Först vet oftast inte arbetarna vad de försöker uppnå, eftersom de är omedvetna om orsakerna till deras handlingar. De slår helt enkelt sönder maskinerna och förstör fabriker. De vill endast visa sin vrede mot fabriksägarna, de prövar sin gemensamma styrka för att komma ur en outhärdlig situation, utan att ännu förstås varför deras läge är så hopplöst och vad de bör kämpa för.

I alla länder tar sig arbetarnas vrede först uttryck i isolerade uppror – polisen och fabriksägarna i Ryssland kallar dessa ”myterier”. I alla länder har dessa revolter givit upphov å ena sidan till mer eller mindre fredliga strejker, å andra sidan till arbetarklassens allsidiga befrielsekamp.

Vilken betydelse har strejker (eller arbetsnedläggelser) för arbetarklassens kamp? För att besvara denna fråga måste vi först ha en klarare bild av vad strejker är.

En arbetares lön bestäms, som vi har sett, genom en överenskommelse mellan arbetsköparen och arbetaren. Om den enskilda arbetaren under dessa omständigheter är fullständigt maktlös är det uppenbart att arbetarna måste kämpa gemensamt för sina krav. De är tvingade att organisera strejker, antingen för att hindra arbetsköparna från att sänka lönerna, eller för att få högre löner. Det är ett faktum att det i varje land med ett kapitalistiskt system förekommer arbetarstrejker. Överallt, i alla de europeiska länderna och i Amerika, känner sig arbetarna maktlösa då de är splittrade. De kan endast göra motstånd mot arbetsköparna om de går samman, antingen genom att strejka eller genom att hota med strejk. Allteftersom kapitalismen utvecklas, stora fabriker startas i allt snabbare takt och småkapitalisterna alltmer konkurreras ut av storkapitalisterna, blir behovet av arbetarnas samfälliga motstånd desto mer påträngande, ty arbetslösheten ökar, konkurrensen mellan kapitalisterna som strävar efter att producera sina varor så billigt som möjligt (och därför vill betala sina arbetare så litet som möjligt) ökar, industrins konjunkturväxlingar blir allt påtagligare och kriserna allt djupare.¹

¹ Vi kommer att i annat sammanhang mer ingående behandla kriserna inom industrin och deras betydelse för arbetarna. Här vill vi bara konstatera att industriföretagen i Ryssland under de senaste åren gått bra, industrin har ”blomstrat”, men att det nu (mot slutet av 1899) redan finns tecken på att denna ”blomstring kommer att sluta med en kris: svårigheter att få avsättning för varorna, fabriksägarkonkurser, småkapitalisters undergång och fruktansvärda svårigheter för arbetarna (arbetslöshet, sänkta löner, osv) – *Lenin*

Då industrin blomstrar gör fabriksägaren stora profiter men han har inte en tanke på att dela dessa med arbetarna. Men, då en kris bryter ut, försöker fabriksägaren skjuta över förlusterna på arbetarna. Strejkernas oundviklighet i det kapitalistiska samhället har blivit allmänt erkänd i de europeiska länderna i sådan utsträckning att lagen i dessa länder inte förbjuder organiserandet av strejker. Endast i Ryssland gäller ännu de barbariska lagarna mot strejker (vi kommer att tala om dessa lagar och deras tillämpning i annat sammanhang).

Men strejker, som uppstår på grund av det kapitalistiska systemets själva väsen, betecknar början på arbetarklassens kamp mot detta samhällssystem. Då storkapitalisterna konfronteras med enskilda, egendomslösa arbetare är det ett tecken på arbetarnas totala förslavning. Men när dessa egendomslösa arbetare förenar sig förändras situationen. Det finns inga rikedomar som kan vara till nytta för kapitalisterna om de inte kan finna arbetare som är villiga att ägna sin arbetsförmåga åt kapitalisternas redskap och råmaterial för att producera ny rikedom.

Så länge som arbetarna tvingas uppträda gentemot kapitalisterna som enskilda individer, förblir de faktiskt slavar som oavbrutet måste arbeta för en annans räkning för att få en brödkant och som hela tiden måste förbli fogliga och stumma anställda tjänare. Men där arbetarna gemensamt framlägger sina krav och vägrar underkasta sig penningpåsarna, upphör de att vara slavar och blir mänskliga varelser. De börjar kräva att deras arbete inte bara ska användas för att göra en handfull lättingar rika, utan också göra det möjligt för de som arbetar att leva som mänskliga varelser. Slavarna börjar kräva att få bli härskare, istället för att arbeta som godsägarna och kapitalisterna vill att de ska göra, utan som det arbetande folket självt vill.

Strejker ingjuter därför alltid fruktan hos kapitalisterna eftersom de börjar underminera deras makt. ”Alla hjul står still, om er mäktiga arm så vill”, säger en tysk arbetarsång om arbetarklassen – och så är det faktiskt. Fabrikerna, godsägarnas jord, maskinerna, järnvägarna osv osv, alla kan de liknas vid hjul i en väldig maskin som utvinnet olika produkter, bearbetar dem och levererar dem till sina destinationsorter. Hela denna maskin sätts i rörelse av arbetaren som brukar jorden, utvinnet malm, tillverkar varor i fabrikerna, bygger hus, verkstäder och järnvägar. Då arbetarna vägrar arbeta, hotar hela maskinen att stanna.

Varje strejk påminner kapitalisterna om att det är arbetarna och inte de själva som är de verkliga herrarna – dessa arbetare som allt mer högljutt kräver sina rättigheter.

Varje strejk påminner arbetarna om att deras läge inte är hopplöst, att de inte är ensamma. Se vilken kolossal effekt strejker har både på de strejkande själva och på arbetarna i fabrikerna i samma grannskap eller i samma industrigren. Under normala, lugna tider gör arbetaren sitt jobb utan att knysta, säger inte emot arbetsköparen och ifrågasätter inte sina villkor. Under strejktider lägger han med hög röst fram sina krav, påminner arbetsköparna om alla deras missgärningar, kräver sin rätt, tänker inte bara på sig själv och sin lön, utan också på alla sina arbetskamrater som tillsammans med honom lagt ned sina verktyg och kämpar för arbetarnas sak utan att frukta några umbäranden.

Varje strejk betyder många umbäranden för det arbetande folket, fruktansvärda umbäranden som endast kan jämföras med krigets olyckor – hungrande familjer, förlorade löner, ofta återkommande arresteringar, förvisning från de städer där de har sina hem och arbeten. Trots alla dessa lidanden föraktar arbetarna dem som överger sina arbetande kamrater och gör avtal med arbetsköparen. Trots alla dessa lidanden som strejkerna för med sig, får arbetarna i närliggande fabriker nytt mod då de ser att deras kamrater har gått till kamp. ”Människor som uthärdar så mycket för att få en enda borgare på knä, kommer att kunna krossa hela borgarklassens makt”, sade en av de socialismens stora lärare, Engels, apropå de engelska arbetarnas strejker. Det är ofta tillräckligt att en enda fabrik strejkar för att strejker omedelbart ska uppstå i ett stort antal fabriker. Vilket starkt moraliskt inflytande strejkerna har! Så de påverkar

arbetare som upptäcker att deras kamrater har upphört att vara slavar och, om så bara för stunden, kommit på jämställd fot med de rika!

Varje strejk för tankar om socialismen med kraft till arbetarnas sinnen, tankar om hela arbetarklassens kamp för frigörelse från kapitalets förtryck. Det har ofta varit så, att arbetarna i en viss fabrik, bransch eller stad knappats visste någonting alls och nästan aldrig tänkte på socialismen före en stor strejk. Men efter strejken blir studiecirkel och föreningar mycket mer spridda bland dem och allt fler arbetare blir socialister.

En strejk lär arbetarna att förstå vari arbetsköparnas respektive arbetarnas styrka består. Den lär dem att inte bara tänka på sin egen arbetsköpare och sina egna närmaste arbetskamrater utan på alla arbetsköpare, hela kapitalistklassen och hela arbetarklassen.

Då en fabriksägare som samlat ihop miljoner på flera generationer arbetares slit vägrar att godta en blygsam lönehöjning eller till och med försöker sänka lönerna till en ännu lägre nivå och kastar ut tusentals hungriga familjer på gatan om arbetarna försöker göra motstånd, blir det lätt för arbetarna att klart inse att kapitalistklassen som helhet är hela arbetarklassens fiende och att arbetarna endast kan lita till sig själva och till sin gemensamma kamp.

Det händer ofta att en fabriksägare gör sitt bästa för att lura arbetarna, att han spelar välgörare och döljer sin utsugning av arbetarna genom värdelösa mutor eller lögnaktiga löften.

En strejk gör alltid slut på detta bedrägeri i ett enda slag genom att visa arbetarna att deras ”välgörare” är en ulv i fårakläder.

En strejk öppnar dessutom arbetarnas ögon inte bara för kapitalisternas utan också för regeringen och lagarnas natur. På samma sätt som fabriksägarna försöker ge sig ut för att vara arbetarnas välgörare, försöker också regeringstjänstemännen och deras lakejer inbilla arbetarna att tsaren och hans regering, så som lagen föreskriver, visar samma omsorg om både fabriksägarna och arbetarna. Arbetaren känner inte till lagarna, har ingen kontakt med regeringstjänstemännen, särskilt inte med de högst uppsatta och tror följaktligen ofta på dessa lögner. Sedan inträffar en strejk. Allmänne åklagaren, fabriksinspektören, polis och i många fall även militärtrupper infinner sig vid fabriken. Arbetarna får veta att de brutit mot lagen: arbetsköparna har enligt lag rätt att samlas och öppet diskutera olika sätt att sänka arbetarnas löner, men arbetarna stämplas som kriminella om de gör en gemensam överenskommelse! Arbetarna drivs ur sina hem, polisen stänger de butiker där arbetarna kan få mat på kredit och man försöker hetsa soldaterna mot arbetarna till och med då arbetarna uppträder lugnt och fredligt. Soldaterna beordras till och med att skjuta mot arbetarna och när de dödar obehövade arbetare genom att bakifrån skjuta mot en flyende folkmassa, skickar tsaren personligen ett tackbrev till trupperna (på detta sätt uttryckte tsaren sin tacksamhet mot de trupper som mördade strejkande arbetare i Jaroslavl 1895²). Varje arbetare kommer därigenom till insikt om att den tsaristiska regeringen är hans värsta fiende eftersom den försvarar kapitalisterna och klavbinder arbetarna. Arbetarna börjar förstå att lagarna är stiftade uteslutande i enlighet med de rikas intressen, att regeringstjänstemännen försvarar dessa intressen, att det arbetande folket är nedtystat och förbjuds göra sina behov kända, att arbetarklassen själv måste tillkämpa sig strejkrätt, rätten att ge ut arbetartidningar, rätten att delta i ett nationellt parlament som stiftar lagar och övervakar att dessa följs. Regeringen själv vet mycket väl att strejker öppnar arbetarnas ögon och är därför rädd för strejker och gör allt för att stoppa dem så snabbt som möjligt.

² Strejken vid stora fabriken i Jaroslavl ägde rum i april-maj 1895. Över 4 000 arbetare lade ner arbetet på grund av att det nya ackord som infördes av ledningen sänkte deras löner. Strejken slogs obarmhärtigt ned av trupper som inkallats till Jaroslavl. Följden blev att en arbetare dödades, fjorton skadades och elva åtalades. (Ryska utgivarens anmärkning.)

En tysk inrikesminister, som var ökad för sin ihärdiga förföljelse av socialister och klassmedvetna arbetare, sade inför folkets representanter: ”Bakom varje strejk lurar revolutionens hydra (monster)”. Varje strejk stärker och utvecklar arbetarnas förståelse för att regeringen är deras fiende och att arbetarklassen måste förbereda sig för kamp mot regeringen för folkets rättigheter.

Strejker lär därför arbetarna att ena sig och visar dem att de endast kan kämpa mot kapitalisterna då de är enade. Strejker lär arbetarna att tänka på hela arbetarklassens kamp mot fabriksägarklassen och mot den egenmäktiga polisstaten. Detta är anledningen till att socialister kallar strejker ”en krigsskola”, en skola där arbetarna lär sig föra krig mot sina fiender för att befria hela folket, alla som arbetar, från regeringstjänstemännens och kapitalets ok.

”En krigsskola” är emellertid inte kriget självt. Då strejker blir vanliga bland arbetarna, börjar en del arbetare (bland dem även vissa socialister) att tro att arbetarklassen kan begränsa sig enbart till strejker, strejkfonder och strejksammanslutningar, att arbetarklassen enbart genom strejker kan uppnå väsentliga förbättringar av sina förhållanden eller till och med uppnå sin befrielse. Då de ser vilken maktfaktor en enad arbetarklass eller till och med en strejk är, tror somliga att arbetarklassen endast behöver organisera en generalstrejk i hela landet för att arbetarna ska få allt de begär av kapitalisterna och regeringen. Denna uppfattning uttrycktes också av arbetarna i andra länder i de tidigare skedena av arbetarrörelsen utveckling då arbetarna ännu var mycket oerfarna. (Det är en felaktig uppfattning.)

Strejken är ett av de medel som arbetarklassen använder i kampen för sin befrielse, men det är inte det enda medlet och om arbetarna inte riktar sin uppmärksamhet mot övriga sätt att föra denna kamp kommer de att fördröja arbetarklassens utveckling och framgångar.

Det är riktigt att det krävs fonder för att försörja arbetarna under strejker om strejkerna ska kunna bli framgångsrika. Sådana arbetarfonder (vanligtvis fonder inom enskilda industri-grenar, enskilda yrken eller verkstäder) finns i alla länder, men här i Ryssland finns speciella svårigheter eftersom polisen bevakar dem, beslagtar pengarna och arresterar arbetarna. Arbetarna kan naturligtvis hålla sig undan för polisen. Självklart är dessa fonder värdefulla och vi vill inte avråda arbetarna från att upprätta dem. Men man får inte tro att arbetarfonderna drar till sig något större antal bidragsgivare så länge de är i lag förbjudna och så länge dessa organisationer endast har ett fåtal medlemmar kommer arbetarfonderna inte att bli till stor nytta. Vidare kan inte arbetarna, ens i de länder där fackföreningarna existerar öppet och har enorma fonder att tillgå, enbart begränsa sig till strejker som kampmedel. Allt som krävs är att någon störning uppstår inom industriverksamheten (som den kris som idag är på väg i Ryssland) för att fabriksägarna till och med medvetet ska orsaka strejker, dels därför att det är fördelaktigt för dem att arbetet för en tid upphör och dels därför att de vill uttömma arbetarnas fonder. Arbetarna kan därför inte under några omständigheter begränsa sig till enbart strejker och strejksammanslutningar.

För det andra kan strejker endast bli framgångsrika om arbetarna är tillräckligt klassmedvetna, om de förmår välja rätt ögonblick för att strejka, om de vet hur de ska lägga fram sina krav och om de har förbindelser med socialister och kan ge ut flygblad och pamfletter genom dem. Det finns fortfarande mycket få sådana arbetare i Ryssland och alla ansträngningar måste inriktas på att öka deras antal för att göra arbetarsaken känd för arbetarmassorna och för att göra dem bekanta med socialismen och arbetarkampen. Detta är en uppgift som socialisterna och de klassmedvetna arbetarna gemensamt måste lösa genom att organisera ett socialistiskt arbetarparti med en sådan målsättning.

För det tredje visar strejker, som vi sett, arbetarna att regeringen är deras fiende och att de är nödvändigt att föra en kamp mot regeringen. Faktum är att det är strejkerna som så småningom har lärt arbetarklassen i alla länder att kämpa mot regeringarna för arbetarnas

rättigheter och för rättigheter för folket som helhet. Som vi sagt är det endast ett socialistiskt arbetarparti som kan föra denna kamp vidare genom att bland arbetarna sprida en riktig uppfattning om regeringen och om arbetarsaken.

I ett annat sammanhang ska vi i detalj behandla hur strejker genomförs i Ryssland och hur klassmedvetna arbetare bör använda sig av dem. Här måste vi framhålla att strejker, som ovan sagts, är en "krigsskola" och inte kriget självt; att strejker endast är en kampform, endast en sida av arbetarrörelsen. Från enskilda strejker kan och måste arbetarna övergå till, som också sker i alla länder, en hela arbetarklassens kamp för befrielse av alla som arbetar. Då alla klassmedvetna arbetare blir socialister, dvs då de kämpar för denna befrielse, då de enas i hela landet för att sprida socialismen bland arbetarna, då de bygger upp ett socialistiskt arbetarparti som kämpar för hela folkets befrielse från kapitalets ok, först då kommer arbetarklassen att bli en fullvärdig del av den stora arbetarrörelse i alla länder som enar alla arbetare och höjer det röda baneret med inskriften "Arbetare i alla länder, förena er!".

Skrevs i slutet av 1899 för tidningen *Rabotjaja Gazeta*

Publicerat ffg 1924 i nr 8-9 av tidskriften *Proletarskaja Revoljutsija*

Källa: Lenin, *Collected Works*, Progress Publishers, 1964, Moskva, Vol. 4, sid 310-319.